

**VOKI-
MEISTER**

ARNE MERILÄ

VOKI- MEISTER

KRITILISE KONESTRUKTIOONE 1990-2011

TARTU ÜLIKOOLI KIRJASTUS

Studia Literaria Esontca 11

Raamat ilmub Eesti Kultuurkapitali ja Tartu Ülikooli toel

Toimetaja Arne Merilai

Korrektuar ja nimeregister Lea Tooming

Retsensendid Thomas Salumets ja Cornelius Hasselblatt

Toimetuskolleegium:

Eve Annuk (Eesti Kirjandusmuuseum)
Marina Gritakova (Tartu Ülikool)
Cornelius Hasselblatt (Rijksuniversiteit Groningen)
Maire Jaanus (Barnard College, Columbia University)
Tiina Kirss (Tallinna Ülikool, Eesti Humanitaarinstituut)
Marin Laak (Eesti Kirjandusmuuseum)
Pekka Lilja (Jyväskylän yliopisto)
Arne Merilai (Tartu Ülikool)
Thomas Salumets (University of British Columbia)
Anneli Saro (Tartu Ülikool)

Kõljendaja Tiia Ilus
Kaane kujundaja Kalle Paalits

ISSN 1736-3888
ISBN 978-9949-19-895-5

Autorõigus Arne Merilai 2011

Tartu Ülikooli Kirjastus
www.tyk.ee

VIISKÜMMEND KAKS ANALÜÜTILIST KONSTRUKTSIOONI

Muud asja saab kõik metsast, aga isekasvanud vokitatust ei saa mette, ütleb eestirahva vanasõna. Tudulinna Alutaguse veerel, kus on minu juured, elasid vanasti kuulsad vokitameistrid – oma esivanemate ilumeelt ja kätesavust olen ikka imetlenud. Toorikud olid muidugi kõik mõisa tagant „varastatud“ ja hästi jaos. Kummaline komme säilis laantes: teedelaunemise aegu kuivatati kalleid kadunukesi rehetas partel, enne kui nad sõndsalt surnuaiale süngitati. Mida Põrgupõhja metsatalu vaimust olen küllap minagi pärinud.

Aprilli lõpus ilmus Tartu Ülikooli Kirjastuses artiklimonograafia *Õnne ühendus: Kriitilist emotsiooni 1990–2010*. See võttis kokku minu paarikümneaastase tegevuse arvustaja ja lühisseistina. *Vokitameister* koondab omakorda mahukamaid uurimuslikke traktaate, esseid ja kõnesid, mis olid kirjalikus või suulises ruumis seni hajali. Mõlemad valimikud täiendavad teineteist, moodustades tihlasi terviku. Olen tekste tükati toimetanud, kuid algne vorm ja viited on säilinud.

Sisukord lähtub Eesti Teadusinfosüsteemi publikatsioonide klassifikaatoreist, mis struktureerib tänapäeval akadeemilist avaldamist. Vastavalt sellele üheksa peatükki, lisades kümnendaks mõned ilmumata ettekanded:

- 1.1. – ajakirjaartiklid, mis on kajastatud *Thomson Reuters Web of Science* või Euroopa Teadusfondi rahvusvahelistes andmebaasides;
- 1.2. – teadusartiklid teistes rahvusvahelistes teadusajakirjades, millel on registreeritud kood, rahvusvaheline toimetus, eelretsenseerimine ja levik;
- 1.3. – teadusartiklid ajakirjades *Akadeemia*, *Looming* ja *Vikerkaar*;
- 3.2. – artiklid ETISE lisas mitte loetletud kirjastuste välja antud kogumikes;

-
- 3.5. – artiklid, mis on avaldatud kohalikes konverentsikogumikes;
  - 6.2. – õppetstarbelised publikatsioonid;
  - 6.5. – ilukirjanduslike teoste saateesseed;
  - 6.6. – muudes ajakirjades ja ajalehtedes avaldatud artiklid;
  - 6.7. – muu loome.

Jäib lugeja mõistatada, kas formaalne hierarhia esindab alati sisulist vahet, aga teemade parallelismi uurija teadvuses esitus mõnevõrra peegeldab. Võõrmeestri enda punkt on 2.2. ehk „teised monograafiad“, mis ei ole ilmunud määratud kirjastustes. Raamat tuleb kindlasti tarvitusele rahvustülikooli õppetöös ning on edaspidi kättesaadav ka e-õpikuna.

Loodan, et ühendväljateoretiline ruum pakub nii mitme vana kui ka uue vaatepunkti põnevat ringmängu. Seda ideed toetab Kalle Paalitsa huvitav kaanekujundus, mis ühendab värtnasse Põhjanaela koos Sõela tähtkujuga. Täevavokk! Astronoom Laurits Leedjarve kinnitusel võiks säärast konstellatsiooni näha Magellani pilvedelt. Uku Masing uskus, et just sinnakanti rändab kunagi välja tuleviku inimene, kui Maa ei tundu enam kodune.

Minu südamlik tänu Tartu Ülikooli Kirjastuse perele kauaaegse hoole eest kirjandusteaduslike uurimuste väljaandmisel.

Arne Merilai,
rahvusteaduse professor

SISUKORD

1.1.

Ene Mihkelson. <i>Torn</i>	13
Viivi Luik. <i>Varjuvõetser</i>	15
Ene Mihkelson. <i>Karkuband</i>	17
Viivi Luik linnulennul	19

1.2.

Pragmapoeetika kui kirjandusfilosoofia	57
Eepos – pikem/pigem lugulaul: <i>Kalevipoja</i> žanri küsimus	69
Issa rist: Villem Rüdala. <i>Püha Rist</i>	83
Siseliire: Ene Mihkelsoni poetikast	89
Ivaskist või Malinist: Luulemeele re-evolutsioon	102

1.3.

Tervist, Erkki Luuk! (Pragmapoeetika väitlus)	113
Ballaadimuriija Villy Sørensen	118
Taara tütar Soome sillal: Sissejuhatus Koidula psühhoanalüüsi	122
Must välg (Marie Underi hilisluule hermeneutika)	136
Kuidas kerastus taras: Aarne Vinkel. <i>August Mäkk</i>	156
Kõrge saar: Sirje Kiin. <i>Kerast Merilaas</i>	161
<i>Sust</i> ehk kuidas Bernard Kangrot unes näha	166

3.2.

Pragmapoeetika <i>postulatsioonid</i>	179
Kirandusteaduslik: Kuidas teha kirjandusteadusest F-teadus	184
Irooniline kohanemine	197
Väitelisest võrsitehnikast	209
Püve Peetri „riikad“ (August Kitzbergi poetikast)	225

Eduard Vilde <i>Mäeküla põlvkond</i> erootika	257
Juhan Jaigist meetriката	262
Pilvepoeg vahutaval hommikul: Uku Masingu lähilagemiskatse	273
Üks lugu, kaks sisu: Leo Anvelt novellimeistrina	293
Suupärane Ain Kaalep	300
Neli harrastust ehk marrastust Hando Runneli puhul	311
Jäik tähistaja (Madis Kõivu poeetikast)	324
Olemise luuleline kehtestamine: Viivi Luik	331
Üdi siirdamine: Kaaren nõela otsas (Juhan Viidingu poeetikast)	341
3.5.	
Deklaratiivne kõneakt ja oiidipaalne diskurs: Teadus ja religioon	351
Bernard Kangro ja rahvuslik kosmopolitism	355
6.2.	
Kooli kirjandusõpetusest	361
Võrukeelse kirjanduse õpetamisest koolis	369
6.5.	
Eesti ballaad (Ballaadiantoloogia järelsõna)	383
Õnneigatsas ja hingekirik (Marie Underi <i>Õnnevarjumus</i> järelsõna)	417
Vana viha (Arno Vihalemma <i>Kogunud luule</i> järelsõna)	438
Meie, Alliksaar: Metafoorne metakoelemäng (<i>Päikesepillajate</i> järelsõna)	455
6.6.	
Luulekeele olemus: Inauguratsiooniloeng	483
Illukatiivne akt	501
Eesti luule geenius: Kristian Jaak Peterson	505
Biobibliograaf põline rikas: Sirje Kiin. <i>Marte Under</i>	512
Valitud kirjutatud luuletused: Jaan Kaplinski	518
Kaalud, ei kõnele: Ene Mihkelson	522
Kas võtab vee silma? (Indrek Hirve poeetikast)	526

6.7.

Eurovisioon ja matsirahvas: *Tõde ja õigus* III 533

Ilmumata kõned

Suure tamme all: Litosepiline kohanemine 539

Põhjavesi ja pinnavesi (Lehte Hainsalu poeetikast) 546

Pärglid ja inglid: Marie Under vertikaalis 555

Metonüümiline Kaplinski 565

Oks legendikul (Andres Ehini poeetikast) 573

Kangro perspektiivid 586

Nimeregister 597